

az uniált püspök, *Oxendio Virziresco* érdemel említést, aki még Moldvában született, Botosan városában, azonban Rómában a Propaganda Fide kongregációjának kollégiumában, a "*Collegio Urbanoban*" folytatta tanulmányait. Innen került Erdélybe, ahol az uniót követő feszült légkörben nem maradt sokáig, hanem Bécsbe távozott, ahol titokzatos körülmények között 1715. március 10-én meghalt. Munkásságának bemutatása önálló tanulmányt kíván, különösen a római, szentszéki levéltárakban fennmaradt viszonylagosan bő levelezését is ismertetve.

Az 1720-as évekből elsőként említem *Cacciadurus Arachiel*-t (1666-1740), aki *Mechitár apát* (a mechitaristák megalapítója) "jobbkeze" volt. Erzurumban született, majd Rómában tanult. Teológiai doktorátust szerzett, így a vardapet címet viselhette. Kiváló konstantinápolyi prédikációiról és hatékony missziós munkájáról szólnak a források. Konstantinápolyban tevékenykedett, innen került Velencébe, ahonnan Erdélybe apostoli misszionáriusként érkezett, azonban nem maradt sokáig. Az a fajta misszionárius volt, aki a Propaganda Fide-vel való kapcsolatokat kulcsfontosságúnak tartotta, mindenről volt véleménye, gazdag jelentései, levelei Rómában a Propaganda Fide levéltárában több kötetre való anyagot tartalmaznak.

(Folytatjuk)

Az örmény kódexművészet képviselője: Lázár Imola

Fiatal, örmény származású művésznő mutatkozott be 2007. február 22-én Budapesten a Józsefvárosi Kiállító-teremben. Meglepő, hogy egy ifjú művész a régi korok példát mutató történelmi alakjaihoz hajoljon vissza s témájaként az Örmény Biblia különleges történetét dolgozza fel. *Lázár Imola* ezt tette, s gazdag tartalmú és tematikájú zománcképein felvonultatta az örmény egyházi élet hitükért kiálló szent alakjait. *Puskás Eszter* örmény egyházi énekeket és székely népdalokat adott elő, míg *Várady Mária* színművész nagy átéléssel mutatta be Agathangelosz: Világosító Szent Gergely, az örménység apostolának megkínzása című balladáját.

A kiállítás alkalmat nyújtott arra is, hogy köszöntő előadásában *Issekutz Sarolta*, az EÖGYKE és a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke szóljon az örmény nép hányatott sorsáról, majd *Kátainé Szilva Ingrid* felolvasta *Kátai Mihály* Munkácsy-díjas festőművész gondolatait Lázár Imola művészetéről. Az esten köszöntötték a Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöknőjét, *Issekutz Saroltát* is, aki épp tíz évvel ezelőtt alapította meg az Egyesületet. Az emlékező ünnepi esemény örmény étkek kóstolójával zárult. *Kátai Mihály* nyitó előadása, valamint az *Issekutz Saroltát* köszöntő beszéd az alábbiakban olvasható.

(Frigyesy)

Tisztelt érdeklődő egybegyűltek! Hölgyeim és uraim!

E kiállítást motiváló szándékról és a bemutatott műtárgyak gondolati háttéréről szeretnénk szólni. Nem értékelés az, ami elhangzik most, hanem ezen ünnepélyes alkalomhoz illeszkedő reflexióink tolmácsolása.

Imolával való első találkozásunkkor egy tanulmányt kaptunk az örmény könyvnyomtatásról. Legalább olyan fontosnak érezte e tanulmány megismertetését, mint az általa létrehozott műtárgyak bemutatását. Megszületett a gondolat, mely szerint ténykedésének szellemi modellje az örmény kódex-művészet. Ha egy mondatban szándékoznánk megfogalmazni a látottakat, akkor azt mondhatjuk: örmény lelki nyelven írja képeit.

Képirás kifejezést szándékosan használjuk a ma ismert vizuális művészeti műfaji meghatározásokkal szemben. A képirás semmiképpen sem festészet vagy grafika, hanem információ-hordozó közeg jelekből

és ábrákból. Mint ilyen, visszanyúlik az ősi, írásbeliséget megelőző időkbe. Ez a formanyelv felismerhető és értelmezhető a ma embere számára is, mivel számtalan eleme változatlan, illetve alig változott. Az ábrákból és jelekből születtek később a betűk. Az örmény kódexek lapjain ezek mind megtalálhatók.

A jelkutatás tudománya két irány mentén vált szét. Az egyik irányzat képviselői szerint a jelek önkényesek, titkosírás-szerűek, csak koncepciók mentén értelmezhetőek, tehát alkotott absztrakciók. A másik irányzat gondolkodói a jelekben minden esetben a valóság tükröződéseit fedezik föl. *Arisztotelész* szerint a művészetek fontossági sorrendben alakulnak ki, mert: *“a művészet akkor jön létre, amikor a sok fogalomból egyetemes ítélet formálódik a hasonló tárgyakra vonatkozóan”*. Ez a sorrend a szükségletek sorrendjét tükrözi, a gyönyörködtetést szolgáló művészetek az utolsók. *Arisztotelész* még nem tesz különbséget a szoros értelemben vett mesterség és művészet között.

A képírás elsősorban információ-hordozó közeg. Mégis gyönyörködtet, mert a teremtett világ szépsége fejeződik ki általa. A keresztény művek tartalmukban különböznek, nem pedig stílusjegyeikben a korabeli egyéb művektől. Ezentúl továbbéltetik az azt megelőző korok tartalmait. Gondoljunk itt a matriarchális korok Istenanyáira, s továbbélésükre a Mária-kultuszban. A jelek és ábrák is fönmaradnak a keresztény művészetekben. A természeti valóság formái és ezek képi kifejeződései analógikus összefüggést mutatnak: a fényvel összefüggő dolgok ábrázolásban is hasonlóak. Pl. a sugárkoszorús Nap virágszerű és a szíromkoszorús virág Nap-szerű. A magyar nyelvben a világ és a virág szóalakja megfelel egymásnak. Szemünk világa, lelkünk sugárzó ablaka is Nap-szerű. A virágos mező lent és a csillagvirágos ég fönt való elhelyezése a képsíkon értelmezi a hasonló jelek különbözőségét táblán, falfestményen vagy kódex-lapon.

A ma embere hajlamos a másolás minden formáját pejoratíve értelmezni, ahogyan az alázatot is gyakran tévesztik össze az alázatossággal. A kódex-másolók évszázadokon keresztül nevüket sem tartották fontosnak jelölni, személyiségüket nem helyezték előtérbe, hanem lehetőségeikhez képest szolgáltak, így éltetve az örmény kultúrát. Lázár Imola is örmény lelki nyelven írja képeit. Az örmény képírás a kereszténységet megelőző hellénisztikus világ kaukázusi formanyelvében is él. Szépségeszménye a fény, a Nap, a szárnyaló Isteni Szem ősmotívuma. E fény hordozó anyaga itt a tűzzománc, amely nemcsak jelzi, hanem visszaveri és megjeleníti az élő fényt.

Kátai Mihály és Szilvay Ingrid gondolatai az *Örmény Biblia* című kiállítás kapcsán

Issekutz Sarolta köszöntése az EÖGYKE 10 éves alakulásának alkalmából

Szongoth Gábor, az Országos Örmény Önkormányzat alelnöke, az EÖGYKE elnökségi tagja a következő gondolatokkal köszöntötte az Elnök-asszonyt:

“Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület alapításának 10. évfordulóján kedves kötelezettségünk, hogy elismeréssel adózzunk és köszönetet mondjunk *Dr. Issekutz Sarolta* alapító elnökünknek. Fáradhatatlan munkája nyomán jött létre Egyesületünk és kovácsolódott össze közösségünk. 1997-ben, az alapítás évében már kilenc éve eltávozott az élők sorából páter *Kádár Dániel* apátplébános - templomunkat felépítő papunk. Betegsége és halála után lassan szétszéledt az erdélyi örmény katolikus hívek közössége. Ezt a szomorú folyamatot állította meg *Dr. Issekutz Sarolta*, aki fáradhatatlan szervező, kutató munkával először létrehozta az *Erdélyi Örmények Klubját*, majd megalapította az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet*.

Az erdélyi örmény gyökerű családok újra egymásra találtak, közösséggé kovácsolódtak, és a már-már feledésbe merült családi gyökereik kutatásába kezdtek. Visszanyerték erdélyi örmény identitásukat. Ezt a pótolhatatlan értékű munkát kívánjuk megköszönni. Kérjük, fogadja köszönetünk jeléül ezt a medáliát, melynek motívumát *Sargis Pitsak* kódexrajzoló művész készítette, aki a kilikiai kis-Örményországban működött, s ezt a Szent Lélek jelenlétét ábrázoló madarat a Kis Jézust altató Szűz Mária feje fölé festette.

Erre a jelképre gondolva kérjük a Szent Lélek Úristent, őrizze meg *Dr. Issekutz Saroltát* egészségben,